

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ДІАГНОСТИКИ ОБОРОТНИХ АКТИВІВ ПІДПРИЄМСТВА

© 2014 ОЛЕКСАНДРЕНКО І. В.

УДК 336.663

Олександренко І. В. Методичні підходи до діагностики оборотних активів підприємства

Статтю присвячено вивченню теоретичних і практичних засад діагностики оборотних активів. Визначено сутність оборотних активів та їх види. Наведено основні етапи діагностики оборотних активів і систематизовано основні завдання, що повинні бути вирішені у процесі діагностики. Конкретизовано методи, що застосовуються у процесі діагностики оборотних активів підприємства. Визначено та подано порядок розрахунку показників ефективності використання оборотних активів. На основі запропонованих показників ефективності використання оборотних активів визначено методичні основи проведення їх факторного аналізу. Розкрито методику проведення факторного аналізу коефіцієнта оборотності оборотних активів, що дозволяє встановити, яким чином збільшення (зменшення) складових оборотних активів вплинуло на зміну результативного показника. На основі результатів діагностики оборотних активів подано основні управлінські рішення, що можуть бути взяті до уваги. Відображені теоретичні та практичні аспекти діагностики є фундаментом проведення діагностики майна та фінансового стану підприємства в цілому.

Ключові слова: оборотні активи, оборотні кошти, ділова активність підприємства, коефіцієнт оборотності оборотних активів, оборотні виробничі фонди, фонди обігу.

Табл.: 4. **Формул.:** 2. **Бібл.:** 10.

Олександренко Ірина Володимирівна – кандидат економічних наук, доцент, кафедра фінансів, Луцький національний технічний університет (вул. Львівська, 75, Луцьк, Волинська обл., 43018, Україна)

E-mail: Oliruska@rambler.ru

УДК 336.663

UDC 336 663

Олександренко И. В. Методические подходы к диагностике оборотных активов предприятия

Статья посвящена изучению теоретических и практических основ диагностики оборотных активов. Определена сущность оборотных активов и их виды. Приведены основные этапы диагностики оборотных активов и систематизированы основные задачи, которые должны быть решены в процессе диагностики. Конкретизированы методы, применяемые в процессе диагностики оборотных активов предприятия. Определен и представлен порядок расчета показателей эффективности использования оборотных активов. На основе предлагаемых показателей эффективности использования оборотных активов определены методические основы проведения их факторного анализа. Раскрыта методика проведения факторного анализа коэффициента оборачиваемости оборотных активов позволяет установить, каким образом увеличение (уменьшение) составляющих оборотных активов повлияло на изменение результативного показателя. На основе результатов диагностики оборотных активов представлены основные управленческие решения, которые могут быть приняты во внимание. Отраженные теоретические и практические аспекты диагностики являются фундаментом проведения диагностики имущества и в целом финансового состояния предприятия.

Ключевые слова: оборотные активы, оборотные средства, деловая активность предприятия, коэффициент оборачиваемости оборотных активов, оборотные производственные фонды, фонды обращения.

Табл.: 4. **Формул.:** 2. **Библ.:** 10.

Олександренко Ирина Владимировна – кандидат экономических наук, доцент, кафедра финансов, Луцкий национальный технический университет (ул. Львовская, 75, Луцк, Волинская обл., 43018, Украина)

E-mail: Oliruska@rambler.ru

Oleksandrenko I. V. Methodical Approaches to Diagnostics of Circulating Assets of an Enterprise

The article is devoted to the study of theoretical and practical grounds of diagnostics of circulation assets. It identifies essence of circulating assets and their types. It shows main stages of diagnostics of circulating assets and systemises main tasks, which should be solved in the process of diagnostics. It specifies methods used in the process of diagnostics of the enterprise circulating assets. It identifies and shows the order of calculation of indicators of efficiency of use of circulating assets. Based on the proposed indicators of efficiency of use of circulating assets the article identifies methodical grounds of carrying out their factor analysis. The provided methods of conduct of a factor analysis of the circulating assets turnover ration allows finding out how growth (reduction) of components of circulating assets influenced the change of the effective indicator. Based on the results of diagnostics of circulating assets the article shows main managerial decisions that could be taken into account. The reflected theoretical and practical aspects of diagnostics are a foundation of conduct of diagnostics of property and the financial state of the enterprise in general.

Key words: circulating assets, circulating funds, enterprise business activity, circulating assets turnover ration, circulating production assets, floating funds in circulation.

Tabl.: 4. **Formulae:** 2. **Bibl.:** 10.

Oleksandrenko Iryna V. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Department of Finance, Lutsk National Technical University (vul. Lvivska, 75, Lutsk, Volynska obl., 43018, Ukraine)

E-mail: Oliruska@rambler.ru

Підприємства, працюючи в мінливому конкурентному середовищі, піддаються впливу значної кількості чинників як внутрішнього, так і зовнішнього характеру. Реагування на зміни, що відбуваються в середовищі підприємства та прийняття певних рішень, потребує володіння масивом інформації про стан майна підприємства, фінансові результати, грошові потоки, фінансовий стан, інвестиційну та фінансову діяльність. Отримання інформації потребує постійного моніторингу за діяльністю підприємства та проведення діагностики. Це дозволить не лише володіти необхідними даними, а й виокремлювати сильні та слабкі ланки підприємства, визначити

можливості та загрози. Важливим аспектом діагностики та управління на підприємстві є оборотний капітал, що акумулюється в оборотних активах і визначає розмір коштів підприємства, що перебувають в обороті. Вагомість дослідження в даному напрямку підтверджується тим, що більшість виробничих підприємств не вміють управляти своїми оборотними коштами, що призводить до значних витрат на їх утримання та знецінення. Наявність достатнього обсягу оборотних активів та їх ефективне використання забезпечує підприємству планові прибутки, безпечні виробництво та достатній рівень ліквідності та платоспроможності.

Методичні підходи до аналізу оборотних активів, зокрема ефективності їх використання наявні в працях багатьох авторів. Теоретичні основи сутності та методики аналізу оборотних активів підприємства в своїх працях вивчали Бланк І. А. [1], Душило А. А. [2], Драгун Л. М. [3], Поважний О. С. [4], Покропивний О. Ф. [5], Примак Т. О. [6], Чубка О. М. [7] та інші.

На законодавчому рівні також визначені основні показники, за якими здійснюється оцінювання ефективності використання оборотних активів підприємства. Таким чином, Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства [8] передбачено розрахунок показників ефективності формування та використання оборотних активів в складі показників фінансової стійкості. Зокрема, виокремлюють коефіцієнт забезпечення власними засобами; оборотність коштів у розрахунках, обороти; час обороту коштів у розрахунках, днів; оборотність запасів, оборотів; час обороту запасів, днів; час обороту кредиторської заборгованості, днів; тривалість операційного циклу; тривалість фінансового циклу; коефіцієнт погашення дебіторської заборгованості; оборотність власного капіталу; оборотність сукупного капіталу; коефіцієнт стійкості економічного росту; поточна платоспроможність.

У Положенні про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації, визначено, що основними показниками, що відображають ефективність використання фінансових ресурсів, вкладених в оборотні активи, є: коефіцієнт оборотності активів, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, строк погашення кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності матеріальних запасів [9].

Результати діагностики оборотних активів дозволяють правильно планувати та управляти оборотними активами. У цьому аспекті в працях, що присвячені управлінню оборотних активів, основними показниками ефективності оборотних активів є коефіцієнт обертання оборотних коштів, тривалість обертання оборотних коштів, коефіцієнт завантаження оборотних коштів, рентабельність оборотних коштів, абсолютне та відносне вивільнення оборотних коштів [7].

У працях Л. М. Драгун пропонується аналіз ефективності використання оборотних засобів підприємства вести у двох напрямках: 1) традиційний аналіз абсолютних і відносних показників; 2) якісний, кількісний і факторний аналіз [3]. Цей підхід є найбільш прийнятним, оскільки пропонується діагностика оборотних активів за рахунок різного роду показників, як абсолютних, так і відносних.

І. О. Бланк у своїх працях пропонує здійснювати аналіз оборотних активів за показниками ділової активності, що дозволяє виявити як швидко обертаються фінансові ресурси підприємства, вкладені в його поточні активи [1].

Підсумовуючи вищезазначене, варто говорити про те, що аналіз оборотних активів пропонується проводити за показниками ділової активності. Окремі з авторів, подають ще показники рентабельності. Зокрема, С. Ф. Покропивний і багато інших економістів для аналізу ефективності використання оборотних засобів пропонують розраховувати показник рентабельності оборотних засобів як відношення прибутку від реалізації продукції до розміру оборотних засобів [5].

Проте, варто відмітити, що усі підходи різняться між собою і не дозволяють провести комплексний аналіз. Відсутність цілісної методики до діагностики оборотних активів не дозволяє в динаміці прослідкувати зміну обсягів оборотних активів та ефективності їх споживання у виробничому процесі. Це обумовило потребу в розкритті методики діагностики оборотних активів на кожному етапі її здійснення.

Одним із головних завдань вітчизняного бізнесу є оптимальне поєднання наявних ресурсів, забезпечення ефективності їх використання та постійне покращення фінансових результатів. Вагома роль у формуванні ресурсів підприємства належить оборотним активам, склад і структура яких впливає на фінансовий стан підприємства та визначає перспективи подальшого розвитку.

У своїх працях І. О. Бланк під оборотними активами розуміє сукупність майнових цінностей підприємства, що обслуговують поточну виробничо-комерційну діяльність підприємства і повністю споживаються протягом одного операційного циклу [1].

Оборотні активи – грошові кошти та їх еквіваленти, що не обмежені у використанні, а також інші активи, призначені для реалізації чи споживання протягом операційного циклу чи протягом дванадцяти місяців з дати балансу [10].

Оборотні активи часто ототожнюють з поняттям «оборотні засоби» та «оборотні кошти». А. М. Бірман визначає оборотні кошти як кошти підприємства, вкладені в оборотні виробничі фонди та фонди обігу [4]. Т. О. Примак вважає, що оборотні кошти – це сукупність грошових засобів підприємства, необхідних для формування та забезпечення кругообігу виробничих оборотних фондів та фондів обігу [6]. І. В. Зятковський у свої працях розглядає таке поняття, як обігові кошти і розуміє під ними грошові кошти, авансовані в обігові виробничі фонди і фонди обігу, які забезпечують безперервність процесу виробництва і проведення розрахунків.

Також часто зустрічається поняття «оборотні засоби» (В. Н. Копоруліна, С. В. Мочерний), під якими розуміють, те що і під оборотними коштами [2].

Підсумовуючи вищезазначене, варто під оборотними активами розуміти частину активів підприємств у вартісному виразі, яка в процесі кругообігу набуває функціональної форми оборотних виробничих фондів і фондів обігу. У своєму русі оборотні кошти проходять послідовно три стадії: грошову, виробничу і товарну.

Основними завданнями діагностики оборотних активів є:

- ✦ виявлення резервів підвищення ефективності їх використання та прискорення обертання;
- ✦ виявлення змін в складі та структурі оборотних активів в динаміці;
- ✦ оцінювання рівня ділової активності підприємства;
- ✦ визначення джерел фінансування оборотних активів в сучасних умовах;
- ✦ визначення потреби в додаткових коштах для фінансування оборотних активів;
- ✦ розрахунок частки ліквідних, швидко-, та повільноліквідних активів;
- ✦ виявлення факторів впливу на показники оборотності оборотних активів та їх негативну зміну;
- ✦ розробка управлінських рішень та їх реалізація.

Діагностика оборотних активів повинна здійснюватись у певній послідовності:

- 1) визначення цілей, що повинні переслідуватись у процесі діагностики;
- 2) обрання методів, прийомів і способів діагностики оборотних активів;
- 3) вибір джерел інформації та систематизація отриманих даних;
- 4) аналіз складу та структури оборотних активів в динаміці;
- 5) аналіз оборотних активів у розрізі окремих видів;
- 6) розрахунок та оцінка показників ефективності використання оборотних активів;
- 7) проведення факторного аналізу показників ділової активності;
- 8) визначення частки вартості оборотних активів об'єкта досліджень у вартості оборотних активів галузі, регіону, країни в цілому.

На початковому етапі визначаються основні цілі, що повинні бути досягнуті у процесі діагностики. До пріоритетних цілей належать: виявлення резервів підвищення ефективності використання оборотних активів і розробка управлінських рішень; визначення стану використання оборотних активів, для встановлення рівня фінансового стану, інвестиційної привабливості кредитоспроможності підприємства; формування висновків щодо використання майнових цінностей підприємства та інше.

У процесі діагностики оборотних активів варто застосовувати як формалізовані, так і неформалізовані методи. До формалізованих методів належать: факторний (застосовується у процесі визначення впливу факторів на зміну вартості оборотних активів та ефективності їх використання), математичний (застосовується у процесі використання прийомів елімінування для визначення кількісного впливу факторів на коефіцієнти оборотності оборотних активів), статистичний (використовується кореляційно-

регресійний аналіз для прогнозування майбутніх обсягів оборотних активів та показників ефективності їх використання), стратегічний (АВС-аналіз, бенчмаркінг), фінансово-економічний (розрахунок коефіцієнтів ділової активності), економіко-математичне моделювання (застосовується при побудові моделей планування оборотних активів на основі якісної діагностики їх обсягу та складу).

Неформалізовані методи носять суб'єктивний характер і побудовані на логічному мисленні та творчому підході особи, що здійснює діагностику. До неформалізованих методів належать експертний, соціологічний, морфологічний, рейтинговий, моніторинг, логічне моделювання, фундаментальний.

Основними джерелами інформації для діагностики оборотних активів є фінансова звітність підприємства (баланс, звіт про фінансові результати, примітки до фінансової звітності) і бухгалтерські документи, у яких відображається надходження та використання (переведення у виробництво) запасів, наявність, списання та погашення дебіторської заборгованості, виписки із банківських рахунків про обсяги коштів. Інформація, відображена у звітності, потребує систематизації за часом і рівнем важливості та достовірності.

Діагностика оборотних активів повинна розпочинатись із аналізу абсолютних розмірів оборотних активів та визначення їх абсолютного і відносного відхилення в динаміці. Для прийняття управлінських рішень найбільш достовірним є проведення аналізу як мінімум за 5 попередніх років. Важливим аспектом є проведення аналізу структури оборотних активів у динаміці, що дозволяє отримати інформацію про дольову участь абсолютно ліквідних, повільноліквідних та швидколіквідних активів в складі оборотного капіталу. Діагностика змін оборотних активів у динаміці передбачає їх детальний аналіз залежно від розподілу на певні види. Розподіл оборотних активів відображено в табл. 1.

Таблиця 1

Види оборотних активів

Ознака	Види	Склад (згідно до балансу підприємства) [10]
1	2	3
Функціональна роль у процесі виробництва	Оборотні виробничі фонди	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Фонди обігу	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Практика контролю, планування та управління	Нормовані	Виробничі запаси, товари, готова продукція на складі, тварини на вирощуванні, незавершене виробництво, напівфабрикати власного виробництва, витрати майбутніх періодів
	Ненормовані	Готова продукція відвантажена, грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках у банку, дебіторська заборгованість, поточні фінансові інвестиції та інші оборотні активи
Джерела формування	Власний оборотний капітал	Це частина оборотних активів підприємства, що створена за рахунок власних коштів підприємства
	Позичений оборотний капітал	Показує частину (вартість) оборотних активів, що сформовані за рахунок позичених коштів
	Залучений оборотний капітал	Частина оборотних активів підприємства, яка створена за рахунок залучених фінансових ресурсів (поточні зобов'язання перед працівниками, бюджетом, страховими організаціями, учасниками, із внутрішніх розрахунків та іншими суб'єктами)

1	2	3
Ліквідність	Абсолютно ліквідні	Грошові кошти в касі та на розрахункових рахунках в банку, поточні фінансові інвестиції
	Швидко ліквідні	Дебіторська заборгованість, готова продукція відвантажена, векселі отримані
	Повільно ліквідні	Виробничі запаси, поточні біологічні активи, незавершене виробництво, товари, витрати майбутніх періодів, готова продукція на складі, інші оборотні активи

* Розроблено автором.

У ході діагностики оборотних активів за їх видами необхідно здійснити їх розподіл, а пізніше в динаміці провести аналіз змін. Це дозволить виявити, яким чином змінився склад оборотних активів, джерела їх формування та визначити, яким чином, це пов'язано з діяльністю господарюючого суб'єкта.

Основними показниками, що відображають ефективність використання оборотних активів, є коефіцієнти ділової активності та рентабельності. Показники ділової активності подано в табл. 2.

Окрім показників ділової активності, для оцінки ефективності використання оборотних активів варто розраховувати рентабельність оборотних активів та коефіцієнт ефективності використання оборотних активів. Рентабельність оборотних активів характеризує ефективність використання оборотних активів і показує, скільки копійок чистого прибутку за певний період часу отримується на одну гривню

вартості оборотних активів. Він розраховується як відношення чистого прибутку до середньорічної вартості оборотних активів, помножене на сто відсотків. Збільшення цього показника відображає зростання ефективності використання оборотного капіталу, тобто збільшується обсяг чистого прибутку на кожну гривню, вкладену в оборотні засоби.

Коефіцієнт ефективності використання оборотних активів показує, скільки на одну гривню середньорічної вартості нормованих оборотних засобів припадає гривень прибутку від продажу товарної продукції. Він визначається відношенням прибутку від продажу товарної продукції до середньорічної вартості нормованих оборотних активів. Чим більший цей показник, тим ефективніше використовуються оборотні активи підприємства.

Вагомими показниками, що розраховуються у процесі діагностики, є абсолютне та відносне вивільнення оборотних активів. За допомогою цих показників визначається

Таблиця 2

Показники ділової активності підприємства

Назва показника	Порядок розрахунку	Позитивна зміна показника в динаміці
Коефіцієнт оборотності оборотних засобів	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості оборотних активів	Збільшення
Тривалість одного обороту оборотних засобів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності оборотних засобів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності запасів	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості запасів	Збільшення
Тривалість одного обороту запасів, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності запасів	Зменшення
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Відношення чистої виручки від реалізації продукції до середньорічної вартості дебіторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту дебіторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Відношення собівартості реалізованої продукції до середньорічної вартості кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги	Збільшення
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	Відношення часової бази (кількість днів в році, місяці, кварталі) до коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості	Зменшення
Тривалість операційного циклу, днів	Сума кількості днів обертання запасів та дебіторської заборгованості	Зменшення
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	Відношення середньорічної вартості оборотних активів до чистої виручки від реалізації продукції	Зменшення

* Розроблено автором.

вплив обсягу реалізації продукції та швидкості обертання оборотних активів на зміну їх розміру (потреби).

Абсолютне вивільнення розраховується як [7]:

$$\Delta OA_{абс.} = (T_{об.1} - T_{об.0}) \cdot \frac{ЧВ_{реал.1}}{360}, \quad (1)$$

де $T_{об.1}$, $T_{об.0}$ – тривалість обертання оборотних коштів у звітному та базовому роках відповідно, дні;

$ЧВ_{реал.1}$ – чиста виручка від реалізації продукції у звітному році, грн.

Відносне вивільнення визначається як:

$$\Delta OA_{відн.} = \frac{ЧВ_{реал.1} - ЧВ_{реал.0}}{K_{об.0}}, \quad (2)$$

де $ЧВ_{реал.1}$, $ЧВ_{реал.0}$ – чиста виручка від реалізації продукції у звітному та базовому роках відповідно, грн;

$K_{об.0}$ – коефіцієнт оборотності оборотних активів у базовому році.

Результат розрахунку абсолютного вивільнення показує, наскільки зроста (зменшилась) потреба в оборотних активах в результаті прискорення їх обертання. Показник відносного вивільнення свідчить про збільшення (зменшення) потреби в оборотних активах у результаті зміни чистої виручки від реалізації продукції.

Проведення факторного аналізу показників ділової активності підприємства, рентабельності оборотних активів і коефіцієнта ефективності використання оборотних активів необхідно здійснювати за допомогою прийому елімінування, який має місце для коефіцієнта оборотності оборотних активів, запасів, дебіторської заборгованості, кредиторської заборгованості, коефіцієнта завантаження, рентабельності оборотних активів, коефіцієнта ефективності використання оборотних активів. Використання цього прийому передбачає визначення кількісного впливу окремого фактора на результативну ознаку. Для цих показників основними факторами є ті показники, що відображені у чисельнику та знаменнику. Визначення показника відношення окремих факторів називається кратною моделлю. Методичний підхід до використання прийому елімінування для кратної моделі ($P = \Phi_1 / \Phi_2$) відображений у табл. 3.

До найбільш вагомих показників ділової активності підприємства належить коефіцієнт оборотності оборотних

активів, що показує, скільки оборотів здійснюють оборотні активи у чистій виручці від реалізації продукції. На зміну зазначеного показника впливає два фактори: обсяг оборотних активів і чиста виручка від реалізації продукції. Для отримання детальної інформації про вплив факторів необхідно визначити вплив на результативний показник (коефіцієнт оборотності оборотних активів), зміни вартості окремих статей оборотних активів (виробничих запасів, товарів, готової продукції, дебіторської заборгованості, грошових коштів та інших оборотних активів). При цьому приймаємо, що оборотні активи (Φ_2), чиста виручка від реалізації продукції (Φ_1). Вважаємо, що $\Phi_2 = \Phi_{21} + \Phi_{22} + \Phi_{23} + \Phi_{24} + \Phi_{25}$. Таким чином, досягається така рівність: $\Delta \Phi_2 = \Delta \Phi_{21} + \Delta \Phi_{22} + \Delta \Phi_{23} + \Delta \Phi_{24} + \Delta \Phi_{25}$. Розрахунок зміни результативної ознаки за рахунок факторів, що впливають на обсяг оборотних активів, подано в табл. 4.

Відображені дані дозволяють здійснити якісний факторний аналіз ефективності використання оборотних активів і розробити управлінські рішення. При проведенні діагностики важливим етапом є також визначення частки оборотних активів об'єкта досліджень у загальному обсязі оборотних активів галузі, регіону чи країни. Це дозволить порівняти діяльність об'єкта досліджень із іншими суб'єктами господарювання та вивчити вплив його результатів на розвиток економіки регіону та країни в цілому.

Результати діагностики дозволяють сформулювати комплекс пропозицій для підприємства, які допоможуть покращити не лише майновий стан підприємства, а й обумовлять ріст позитивного фінансового результату і рентабельності. Основними управлінськими рішеннями в даному напрямку є:

- ✦ зменшення частки виробничих запасів, що не використовуються в діяльності та зниження витрат на їх утримання;
- ✦ реструктуризація дебіторської заборгованості (проведення обліку векселів в банку, здійснення факторингових операцій);
- ✦ прискорення оборотності оборотних активів;
- ✦ підвищення рентабельності оборотних активів;
- ✦ мінімізація витрат оборотних активів у процесі їх використання;
- ✦ оптимізація запасів сировини і незавершеного виробництва;

Таблиця 3

Структурне подання способу повних ланцюгових підстановок на прикладі кратної моделі

Показник	Формула для розрахунку	Зміст
Результативний показник у базовому періоді	$P_6 = \Phi_{16} / \Phi_{26}$	Розраховане значення показника використання оборотних активів у періоді, що береться за базовий
Результативний показник з поетапною зміною значення факторної ознаки	$P^{ум1} = \Phi_{13} / \Phi_{26}$	Розраховане значення показника використання оборотних активів із застосуванням в чисельнику звітного показника, а в знаменнику базового
Результативний показник у звітному періоді	$P_3 = \Phi_{13} / \Phi_{23}$	Розраховане значення результативної ознаки у звітному періоді
Розрахунок впливу зміни факторів на зміну результативного показника	$\Delta P_{\Phi_1} = P^{ум1} - P_6$	Зміна результативного показника за рахунок зміни фактора 1 (показника, що відображається у чисельнику)
	$\Delta P_{\Phi_2} = P_3 - P^{ум1}$	Зміна результативного показника за рахунок зміни фактора 2 (показника, що відображається у знаменнику)
Балансова перевірка	$\Delta P = P_3 - P_6 = \Delta P_{\Phi_1} + \Delta P_{\Phi_2}$	Якщо досягається така рівність, то вважається, що факторний аналіз проведений достовірно

* Розроблено автором.

Приклад розрахунку впливу факторів на коефіцієнт оборотності оборотних активів

Зміна факторів (абсолютне відхилення)	Розрахунок зміни результативної ознаки за рахунок зміни окремих факторів	Зміст розрахунку
$\Delta\Phi_1$ (чиста виручка від реалізації)	$\Delta P_{\phi 1} = P_{ум1} - P_6$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни обсягу чистої виручки від реалізації продукції
$\Delta\Phi_2$ (оборотні активи)	$\Delta P_{\phi 2} = P_3 - P_{ум1}$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни вартості оборотних активів
$\Delta\Phi_{21}$ (виробничі запаси)	$\Delta P_{\phi 21} = (\Delta P_{\phi 2} \cdot \Delta\Phi_{21}) / \Delta\Phi_2$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни вартості виробничих запасів
$\Delta\Phi_{22}$ (готова продукція)	$\Delta P_{\phi 22} = (\Delta P_{\phi 2} \cdot \Delta\Phi_{22}) / \Delta\Phi_2$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни вартості готової продукції
$\Delta\Phi_{23}$ (товари)	$\Delta P_{\phi 23} = (\Delta P_{\phi 2} \cdot \Delta\Phi_{23}) / \Delta\Phi_2$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни вартості товарів
$\Delta\Phi_{24}$ (дебіторська заборгованість)	$\Delta P_{\phi 24} = (\Delta P_{\phi 2} \cdot \Delta\Phi_{24}) / \Delta\Phi_2$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни вартості дебіторської заборгованості
$\Delta\Phi_{25}$ (грошові кошти)	$\Delta P_{\phi 25} = (\Delta P_{\phi 2} \cdot \Delta\Phi_{25}) / \Delta\Phi_2$	Зміна результативної ознаки за рахунок зміни грошових коштів
Основна умова		$\Delta P_{\phi 2} = \Delta P_{\phi 21} + \Delta P_{\phi 22} + \Delta P_{\phi 23} + \Delta P_{\phi 24} + \Delta P_{\phi 25}$

* Розроблено автором.

- ✦ скорочення тривалості виробничого циклу;
- ✦ поліпшення організації матеріально-технічного забезпечення;
- ✦ прискорення реалізації товарної продукції;
- ✦ зменшення надлишку оборотних активів;
- ✦ реструктуризація дебіторської заборгованості;
- ✦ зменшення грошових коштів у касі та рахунках у банку, з метою зменшення ризику їх знецінення;
- ✦ створення обсягів запасів сировини у відповідності до встановлених нормативів.

ВИСНОВКИ

Наявність якісних результатів діагностики передбачає проведення поетапного дослідження оборотних активів і потребує доступу до всієї необхідної інформації. Достовірність результатів дозволяє приймати ефективні управлінські рішення і досягати поставлених цілей діяльності. Підприємства, які своєчасно виявляють наявні проблеми у формуванні та використанні майна, мають вищі шанси виходу з кризової ситуації, яка склалась чи загрожує в подальшому. Ефективність використання оборотних активів забезпечує підприємство належний майновий та фінансовий стан. Факторний аналіз показника оборотності оборотних активів дає можливість конкретизувати висновки щодо впливу чинників на зміну ділової активності господарюючого суб'єкта. Розрахунок показників оборотності можна здійснювати не лише за звітний рік, а й звітний місяць, квартал, що дасть змогу оперувати інформацією зміни ділової активності в часовому просторі. У подальших дослідженнях нами буде досліджено, яка зміна ефективності використання оборотних активів сприятиме фінансовій кризі на підприємстві. За допомогою кореляційно-регресійних зв'язків планується визначити те значення коефіцієнтів оборотності, при якому підприємству не загрожує фінансова криза. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Бланк И. А. Управление активами и капиталом предприятия / И. А. Бланк. – К. : Ника-центр, Эльга, 2003. – 448 с.

2. Душило А. А. Оптимізація структури оборотного капіталу підприємства / А. А. Душило // Регіональна економіка. – 2006. – № 4. – С. 24 – 30.

3. Драгун Л. М. Удосконалення аналізу ефективності використання обігових коштів підприємства / Л. М. Драгун, В. Ф. Левченко, О. Л. Бондаренко // Фінанси України. – 1998. – № 12. – С. 12 – 20.

4. Поважний О. С. Особливості визначення сутності та складу поняття «оборотні активи» / О. С. Поважний, Н. О. Крамзіна, Ю. В. Кваша // Економічний простір. – 2008. – № 12/2. – С. 41 – 52.

5. Покропивний С. Ф. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навчальний посібник / С. Ф. Покропивний, С. М. Соболь, І. О. Швиданенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 286 с.

6. Примак Т. О. Економіка підприємства : навч. посіб. / Т. О. Примак. – 4-те вид., стереотип. – К. : Вікар, 2006. – 219 с.

7. Чубка О. М. Оцінка методів управління оборотним капіталом промислових підприємств / О. М. Чубка, О. М. Рудницька / Вісник «Проблеми економіки та управління». – Львів : Вид-во НУ ЛП, 2009. – Вип. 640. – С. 440 – 445.

8. Наказ Мінекономіки від 26.10.2010 № 1361 «Про внесення змін до Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>

9. Наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 р. № 49/121 «Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>

10. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затверджене наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua>

REFERENCES

Blank, I. A. *Upravlenie aktivami i kapitalom predpriiatiia* [Asset management and capital of the enterprise]. Kyiv: Nika-tsentr; Elga, 2003.

Chubka, O. M., and Rudnytska, O. M. "Otsinka metodiv upravlinnia oborotnym kapitalom promyslovykh pidpryemstv" [Evaluation of methods for working capital management industry]. *Problemy ekonomiky ta upravlinnia*, no. 640 (2009): 440-445.

Drahun, L. M., Levchenko, V. F., and Bondarenko, O. L. "Udoskonalennia analizu efektyvnosti vykorystannia obihovykh koshtiv pidpryemstva" [Improving efficiency analysis using working capital]. *Finansy Ukrainy*, no. 12 (1998): 12-20.

Dushylo, A. A. "Optimizatsiia struktury oborotnoho kapitalu pidpryemstva" [Optimization of working capital of the company]. *Rehionalna ekonomika*, no. 4 (2006): 24-30.

[Legal Act of Ukraine] (2010). <http://www.me.gov.ua>

[Legal Act of Ukraine] (2001). <http://www.me.gov.ua>

[Legal Act of Ukraine] (2013). <http://www.me.gov.ua>

Pokropyvnyi, S. F., Sobol, S. M., and Shvydanenko, I. O. *Biznes-plan: tekhnolohiia rozrobky ta obgruntuvannia* [Business plan: technology development and justification]. Kyiv: KNEU, 2006.

Prymak, T. O. *Ekonomika pidpryemstva* [Business Economics]. Kyiv: Vikar, 2006.

Povazhnyi, O. S., Kramzina, N. O., and Kvasha, Yu. V. "Osoblyvosti vyznachennia sutnosti ta skladu poniattia «oborotni aktyvy»" [Features of determining the nature and composition of the concept of "current assets"]. *Ekonomichnyi prostir*, no. 12/2 (2008): 41-52.

УДК 338.2

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ РОБОТИ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ ПІДПРИЄМСТВА ШЛЯХОМ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОЦЕСУ ІНТЕГРАЦІЇ

© 2014 ГУЛАЙ І. О.

УДК 338.2

Гулай І. О. Підвищення ефективності роботи системи фінансового контролю підприємства шляхом застосування процесу інтеграції

У статті проаналізовано сучасний стан підприємства як соціально-економічної системи, яка складається зі взаємозалежних елементів. У дослідженні відзначено, що кожен із таких елементів може бути окремим структурним підрозділом підприємства. Створення та підтримка тісних зв'язків між елементами забезпечує підвищення контролюваності підприємства і, разом з тим, підвищення економічних показників діяльності підприємства. Обґрунтовано актуальність інтеграції, яка повинна здійснюватись не лише на рівні підприємства, але й на рівні кожного структурного підрозділу. Конкретизовано вибір методів і підходів до процесу інтеграції, визначено, що він є індивідуальним для кожного підприємства і залежить від цілей та завдань, яких необхідно досягнути в результаті реалізації кожного окремого проекту. У даній роботі запропоновано використання процесу інтеграції на підприємстві, який має на меті досягнення «системного ефекту» шляхом об'єднання фінансового, матеріального, інформаційного та людського капіталу підприємства.

Ключові слова: підприємство, система контролю, інтеграція, фінансовий контроль.

Рис.: 2. **Бібл.:** 9.

Гулай Іванна Олександрівна – аспірант, кафедра економічної політики та економіки праці, Львівський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президенті України (вул. Сухомлинського, 16, Львів-Брюховичі, 79491, Україна)

E-mail: hulay@ukr.net

УДК 338.2

UDC 338.2

Гулай И. А. Повышение эффективности работы финансового контроля предприятия путем применения процесса интеграции

В статье проанализировано современное состояние предприятия как социально-экономической системы, которая состоит из взаимосвязанных элементов. В статье отмечено, что каждый из таких элементов может быть отдельным структурным подразделением предприятия. Создание и поддержание тесных связей между элементами обеспечивает повышение контролируемости предприятия и, вместе с тем, повышение экономических показателей деятельности предприятия. Обоснована актуальность интеграции, которая должна осуществляться не только на уровне предприятия, но и на уровне каждого структурного подразделения. Конкретизован выбор методов и подходов к процессу интеграции, определено, что он индивидуален для каждого предприятия и зависит от целей и задач, которые необходимо достичь в результате реализации каждого отдельного проекта. В данной работе предложено использование процесса интеграции на предприятии, целью которого является достижение «системного эффекта» путем объединения финансового, материального, информационного и человеческого капитала предприятия.

Ключевые слова: предприятие, система контроля, интеграция, финансовый контроль.

Рис.: 2. **Библ.:** 9.

Гулай Иванна Александровна – аспирантка, кафедра экономической политики и экономики труда, Львовский региональный институт государственного управления Национальной академии государственного управления при Президенте Украины (ул. Сухомлинского, 16, Львов-Брюховичи, 79491, Украина)

E-mail: hulay@ukr.net

Hulay I. O. Increase of Efficiency of Enterprise Financial Control through Application of the Integration Process

The article analyses the modern state of an enterprise as of a socio-economic system, which consists of interconnected elements. The article states that each of these elements could be an individual structural subdivision of an enterprise. Establishment and maintenance of close links between the elements ensures increase of controllability of an enterprise and, at the same time, increase of economic indicators of enterprise activity. The article justifies urgency of integration, which should be realised not only at the level of an enterprise, but also at the level of each structural subdivision. It specifies selection of methods and approaches to the process of integration and shows that it is different for each enterprise and depends on goals and tasks, which have to be achieved in the result of realisation of each individual project. The article offers to use the process of integration at an enterprise, the goal of which is achievement of the system effect through unification of financial, material, information and human capital of an enterprise.

Key words: enterprise, control system, integration, financial control.

Pic.: 2. **Bibl.:** 9.

Hulay Ivanna O. – Postgraduate Student, Department of Economic Policy and Labour Economics, Lviv Regional Institute of Public Administration of National Academy of Public Administration under the Office of the President of Ukraine (vul. Sukhomlyns'kogo, 16, Lviv-Bryukhovychi, 79491, Ukraine)

E-mail: hulay@ukr.net